

S VAS YÖRESİNİN JEOLojİK VE JEOLojİK KİMLİKLERİ AÇISINDAN ÖNEM

Ali YILMAZ

Cumhuriyet Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü,
58140, S VAS,
e-mail: ayilmaz@cumhuriyet.edu.tr

Sivas, Orta Anadolu Bölgesi'nin doğu ucunda yer alır. Aslında bu bölge çeşitli açılardan tüm ülkemizin de iki renklerini barındırır. Örneğin, ülkeyi doğudan batıya, ya da kuzeyden güneye bağlayan ana yollar Sivas'tan geçer. Ülkenin en önemli akarsuları bu topraklardan doğar. Türkiye'nin en önemli kened kuşu olan Kuzey Anadolu Kened kuşunun da Sivas'tan geçmesi nedeniyle, Sivas jeolojik açıdan da önemli bir bölgedir.

Sivas dolayında yaklaşık D-B uzanımlı ve farklı jeotektonik ortamları temsil eden üç önemli tektonik kuşak yer almaktadır. Bu kuşaklar K'den G'ye doğru balıca Pontid Tektonik Kuşakı, Kuzey Anadolu Ofiyolit Kuşakı ve Toros Tektonik Kuşakı olarak bilinen kuşaklardır. Yöredeki Orta Anadolu Masifleri'nin KB uzantıları ise olasılıkla Toros Tektonik Kuşakı'nda yer alan platformun metamorfik üniteleridir. Bu tektonik kuşakların temel nitelikleri irdelendiğinde Sivas'ın bulunduğu yerde en azından ikinci Jeolojik Zaman (Mezozoyik) süresince doğuya doğru açılan büyük bir okyanusun var olduğu ve bu okyanusun ikinci Zaman'ın sonuna doğru kapanmaya başladığını göstermektedir.

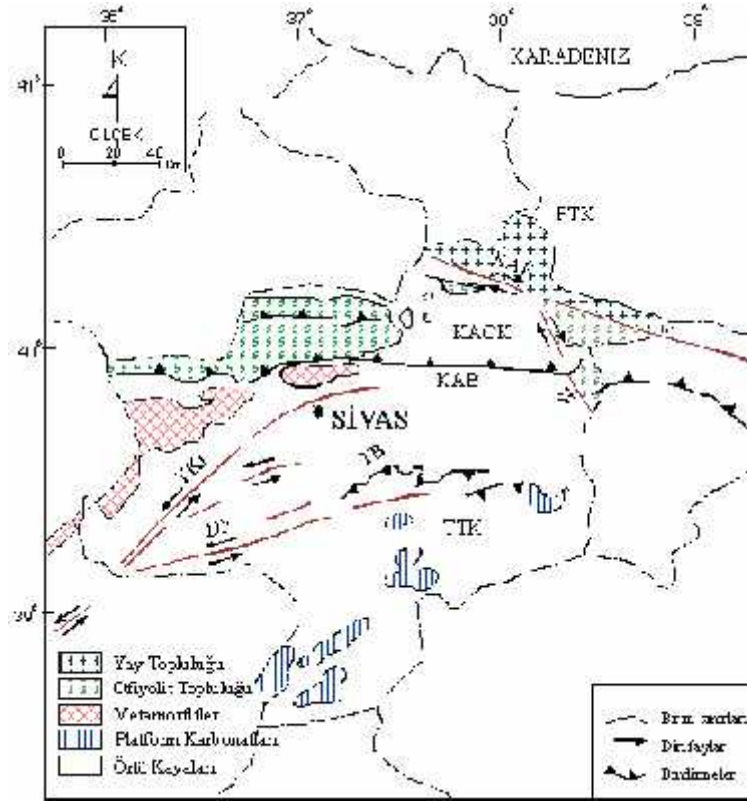
Türkiye'nin tektonik kuşaklarına ait kaya birimlerinin Sivas il sınırları içinde yer alan bölümü Etil 1'de izlenmektedir (Yılmaz ve diğerleri, 2002). Bu kuşakların kayatürü topluluğu ve dizilimi de Etil 2'de görülmektedir. Ofiyolitlerin ve büyük bir melanj topluluğunun varlığı, jeolojik geçmişte bu bölgede büyük bir okyanusun var olduğunu göstermektedir.

Tektonik birliklerin üzerinde ise Maastrichtiyen- Kuvaterner ya da havza dolgusunu temsil eden bir istif açılı uyumsuzlukla yer almaktadır. Yani, Sivas havzası, yukarıda tanımlanan tektonik birliklerden oluşan bir mozayik üzerinde gelişmeye başlamıştır. Havza dolgusunun yanal ve dikey gelişimleri irdelendiğinde söz konusu dolgunun da kendi içinde alt havzalara ayrılabilmesini göstermektedir (Yılmaz ve Yılmaz, 2006). Bu alt havzaların tanımları, gelişimleri ve önemli jeolojik kayıtları Sivas yöresinde daha iyi değerlendirilebilmektedir.

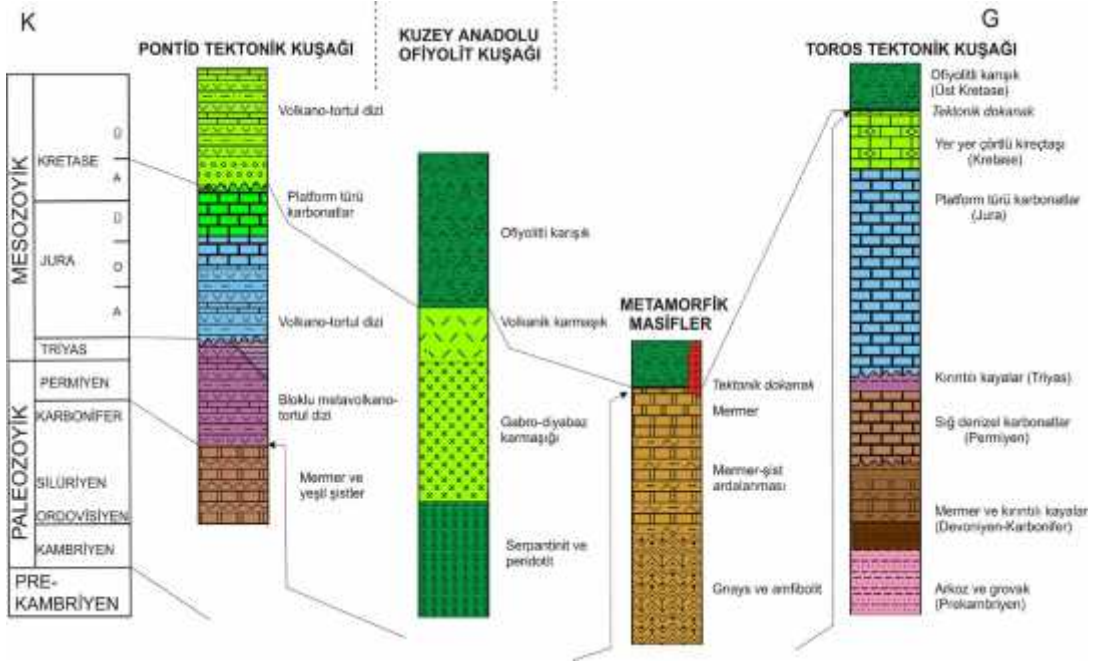
Yukarıda sunulduğu üzere Sivas dolayında tüm Türkiye'yi etkileyen büyük bir okyanusun açılıp kapandığı, önemli doğal süreçlerinin yaşandığı ve bu jeolojik olaylara ilişkin kayıtların en iyi izlenebildiği yerlerden biridir. Günümüzde jeolojik miras olarak kayda geçen veriler Sivas yöresinde daha bol oranda izlenebilmektedir. Bu bölgede yer alan kaya türü topluluğunun zenginliği ve doğasının çıplak olması dolayısıyla söz konusu kayıtların korunmasını da zorunlu kılmaktadır.

Sivas yöresinin jeolojik açıdan zengin bir alt yapıya sahip olmasının iki önemli yararı vardır. Önemli olan yararlarından biri, bu zengin alt yapıya uygun çeşitli cevher yataklarının da Sivas yöresinde olmasının olmasıdır. MTA'nın ve Sivas Valiliği'nin öncülüğünde yapılan envanter çalışmaları irdelendiğinde, çeşitli türlerde cevherlerin varlığı, konumları, rezervleri

ve hatta bu cevherlerin ne amaçlarla kullanılabilirine ilişkin bilgilere kolaylıkla erişilebilmektedir (Ayaz ve diğ erleri, 2012).

ekil 1. Sivas il sınırları içinde yer alan tektonik birlikler (Yılmaz ve diğ erleri, 2002).

ekil 2. Sivas yöresinin tektonik birliklerinin dikme kesitleri (Yılmaz ve diğ erleri, 2002).

Diğer önemli yarar ise, temel jeolojik alt yapının sunduğu jeolojik mirastır. Jeolojik geçmişi imizi ve Günümüz'deki Jeolojik süreçleri aydınlatan jeolojik miras, ya amla balarının anlaşılması açısından da önemli bir kaynaktır. Jeolojik miras olarak tanımlanan yerler, herhangi bir faaliyet sonucunda, örneğin yol yapım çalışmaları nedeniyle, zarar görebilir. Bu tür veriler yok edilirse, geri dönüşü de mümkün olmayan bir kaynağı da yok etmiş oluruz. Çünkü, jeolojik mirası temsil eden veriler, ancak milyonlarca yılda oluşabilir. Ne varki, jeolojik geçmişi dönmek de mümkün değildir.

Yol yapım çalışmaları sırasında bu tür verilerin nasıl zarar görebileceğine ilişkin iki örnek ekil 3'de ve ekil 4'de görülmektedir. Ekil 3'de yol boyunca ortaya çıkan Oligo-Miyosen ya da karasal istif çok daha kolaylıkla incelenebilir. Ekil 4'de ise aynı istif, belki çok daha fazla ayrıntı içermesine karşın, üzeri örtüldüğü için incelenemez. Yani en azından bazı veriler kayıtlı kalır.

ekil 3. Sivas- Kayseri yolu, Taşlı dere mevki, Oligo-Miyosen ya da olan karasal istiftin bir görüntü ve yol yapımı ürünü bir duvar.

Ayrıca, üzeri örtülü olan yamacın bir az daha geride yer alan yüzeylemeye bakınca, katmanların yamacın içine doğru olduğu, dolayısıyla duraysız bir durumun da ortada olmadığını açıkça görülmektedir. Yani böyle bir durumda yamacı sıvayarak örtmenin de bir yararı yoktur. Yanlış yapılan böylesi bir uygulama, jeolojik miras olarak tanımlanan verilere zarar verdiği gibi, son derece çirkin bir görüntü kirliliği de yaratmaktadır. Sonuç olarak, bu tür çalışmalarda, iyi bir rehberin öncülüğüne ihtiyaç vardır.

Sivas yöresinde jeolojik miras olarak korunması gereken pek çok yerler vardır. Bunların da bir envanterinin çıkarılmasında yarar vardır. Örneğin çeşitli yerlerde izlenebilen fosil yatakları, bazı temel jeolojik ilkeler, belli bir ortamı yansıtan çökel kayıtlar (örneğin Emirhan kayalıkları), magmatik süreçleri içeren yapılar bu çerçevede gözden geçirilerek, önemli olanları kayıt altına alınmalıdır. Örneğin, Yıldız Dağı, gabro kökenli intrusif bir dağdır (Yılmaz ve Ercan, 1984). Bu dağın oluşumu ile ilgili pek çok veri, dağın yamaçlarında izlenebilmektedir. Yıldız dağının kuzey yamacı ise son derece güzel ormanlarla kaplı ve kıvrım kaynak sporları için, ya da mesire yeri olarak değerlendirilebilecek bir konuma sahiptir.

ekil, 4. Sivas- Kayseri yolu, Ta lı dere mevki, Oligo-Miyosen ya ta olan karasal istif yol yapımı dolayısıyla tümüyle örtülmü tür. Böyle bir durumda artık jeolojik miras açısından de erli olan karasal istifi inceleme olana ı tümüyle ortadan kalkmı tır.

Bu tür yerler, hem jeolojik miras olarak hizmete açılabilir, hem de turizm amaçlı olarak de erlendirilebilir. Öte yandan, Emirhan kayalıkları, hem jeolojik açıdan, hem de da cılık sporu için karakteristik bir güzergah niteliindedir. Ülkemizin bu de erli kaynaklarını korumak, ülkesini seven herkesin görevi olmalıdır.

KAYNAKLAR

Ayaz, M. E., ahin, M., Akıllı, N., Mercimek, S. ve Öncü, M. F., 2012, Sivas ilinin maden Potansiyeli, Sivas Valili i ve MTA Orta Anadolu Bölge Müdürlü ü (Güncelle tirilmi ikinci baskı), Sivas, 217s.

Yılmaz, A., Avcı, N. ve Ayaz, M. E. 2002, Sivas ili Çevre Durum Raporu, Sivas Valili i, Çevre l Müdürlü ü, Sivas, 331s.

Yılmaz, A. ve Ercan, T., 1984, Tokat ile Sivas Arasında Yer Alan Yıldızda ı Gabrosu'nun Petrokimyasal Özellikleri: Jeoloji Mühendisli i, 20, 11-16.

Yılmaz, A., Yılmaz, H., 2006. Characteristic Features and Structural Evolution of a Post Collisional Basin: The Sivas Basin, Central Anatolia, Turkey: Journal of Asian Earth Sciences 27, 164 – 176.